

Sygn. akt VI A Ca 351/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 października 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Ewa Zalewska (spr.)

Sędzia SA – Marzena Miąskiewicz

Sędzia SA – Agata Zajac

Protokolant: sekretarz sądowy Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 11 października 2013 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Sp. z o.o. w W.

przeciwko O. W. i R. W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanych

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 22 lutego 2012 r.

sygn. akt IV C 583/11

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Warszawie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI A Ca 351/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 8 marca 2011 r. powód (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. wniósł o zasądzenie w postępowaniu nakazowym solidarnie od pozwanych O. W. i R. W. kwoty 328.178,65 zł z ustawowymi odsetkami od poszczególnych kwoty wymienionych w pozwie do dnia zapłaty.

W dniu 8 kwietnia 2011 r. został wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym uwzględniający powództwo w całości w stosunku do obojga pozwanych.

Pozwani w sprzeciwach od nakazu zapłaty (k. 85, k.108) wnieśli o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu swego stanowiska procesowego zarzucili:

- brak legitymacji czynnej powódki do dochodzenia roszczenia z uwagi na wstąpienie w prawa wierzyciela przez Towarzystwo Ubezpieczeń (...) S.A. w W. (dalej Ubezpieczyciel) na skutek wypłaty powodowi odszkodowania do kwoty równej wypłaconemu w dniu 7 stycznia 2010 r. odszkodowaniu tj. do kwoty 295.360,77 zł na podstawie art. 828 § 1 k.c.,

- brak podstaw do wydania nakazu zapłaty w stosunku do pozwanej bez ograniczenia jej odpowiedzialności do nieruchomości położonej w P.,

- niezasadność roszczenia z uwagi na uchylenie się pozwanych od oświadczenia woli o poręczeniu jako złożonego pod wpływem błędu wywołanego podstępnie przez powódkę.

Pozwani wskazali ponadto, iż Ubezpieczyciel w wyżej wymienionej wysokości dokonał zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym dłużnika (...) Sp. z o.o. i skoro zobowiązanie dłużnika w stosunku do powodowej spółki wygasło to pozwani jako poręczyciele nie mogą odpowiadać. Pozwani twierdzili, iż Porozumienie z dnia 12 marca 2009 r. było zwarte pod warunkiem, który nie został spełniony przez stronę powodową, a tym samym brak jego spełnienia spowodował, że porozumienie to nie mogło zostać wykonane przez R. W. prowadzącego firmę (...). Tym warunkiem miało być przyznanie przez Ubezpieczyciela limitu kredytowego dla R. W. w wysokości ponad 10 mln zł. Z powyższego pozwani wywodzili wprowadzenie ich przez powódkę podstępnie w błąd. Do akt sprawy, w ramach uzupełnienia sprzeciwów przy pismach procesowych z dnia 29 kwietnia 2011 r. (k. 131 i k. 140) zostały złożone oświadczenia pełnomocnika pozwanych o uchyleniu się w imieniu pozwanych od skutków prawnych oświadczenia o poręczeniu z dnia 12 marca 2009 r. (k.133 i k. 142).

Wyrokiem z dnia 22 lutego 2012 roku Sąd Okręgowy zasądził solidarnie od pozwanych na rzecz powodowej spółki kwotę 328.178,65 zł z ustawowymi odsetkami od następujących kwot:

- od kwoty 116.920,65 zł od dnia 10 grudnia 2008 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 781,78 zł od dnia 11 grudnia 2008 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 2.175,92 zł od dnia 12 grudnia 2008 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 44.564,25 zł od dnia 6 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 45.351,25 zł od dnia 7 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 77.852,68 zł od dnia 8 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 12.566 zł od dnia 9 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 5.439,80 zł od dnia 13 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 13.055,51 zł od dnia 20 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty;

- od kwoty 9.470,81 zł od dnia 19 listopada 2008 roku do dnia zapłaty

oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o stan faktyczny, ustalony przez Sąd Okręgowy w sposób następujący.

Powód prowadził działalność gospodarczą, w ramach której sprzedał spółce (...) Sp. z o.o., której prezesem był R. W., liczne towary z odroczonym terminem płatności wystawiając na nie faktury. W związku z tym, iż (...) Sp. z o.o. nie zapłaciła za dostarczony towar, w dniu 12 marca 2009 r. zostało zawarte porozumienie, na mocy którego (...) Sp. z o.o. uznała roszczenie powoda w kwocie 403.848,65 zł i zobowiązała się je spłacić w dwunastomiesięcznych ratach. Ostatnia rata miała być zapłacona do dnia 30 kwietnia 2010 r. Pozwani udzielili (...) Sp. z o.o. poręczenia. Pozwana O. W. udzieliła zabezpieczenia w postaci hipoteki kaucyjnej do kwoty 415.000 zł na nieruchomości przy ul. (...) w P., dla której jest prowadzona w Sądzie Rejonowym Poznań Stare Miasto księga wieczysta KW nr (...). Zgodnie z treścią porozumienia kwota ta stanowiła górną granicę odpowiedzialności pozwanej za zobowiązania (...) Sp. z o. o., na które to ograniczenie pozwana mogła się powołać na etapie postępowania egzekucyjnego. Strony porozumienia ustaliły, iż wszelkie jego zmiany wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności. Porozumienie to zostało zawarte przy

udziale ubezpieczyciela powoda (...) SA. W związku z tym, iż (...) Sp. z o.o. nie spłaciła należności, ponieważ w dniu 17 grudnia 2009 r. została ogłoszona jej upadłość, zgodnie z zawartym porozumieniem powód na podstawie art. 880 k.c. wezwał pozwanych do zapłaty. Jednakże pozwani nie wywiązali się z umowy poręczenia. Powód otrzymał w dniu 7 stycznia 2010 r. odszkodowanie w wysokości 295.360,77 zł od swojego ubezpieczyciela Towarzystwa (...) S.A. W dniu 17 grudnia 2009 r. powód zawarł z TU (...) umowę powierniczego przelewu wierzytelności pozwanych, która w dniu 17 lutego 2011 r. została uzupełniona postanowieniami dającymi powodowi prawo do przyszłych wierzytelności objętych regresem ubezpieczeniowym.

Mając powyższe ustalenia faktyczne na uwadze Sąd I instancji uznał, iż powództwo zasługiwało na uwzględnienie w całości. Zdaniem Sądu Okręgowego nie ulegało wątpliwości, iż spółka (...) Sp. z o.o., której prezesem był pozwany R. W. zawarła z powodem szereg umów sprzedaży i nie uiszczała należności za dostarczony towar. Nie ulegało również wątpliwości, iż zostało podpisane porozumienie i pozwani poręczyli za zobowiązania tej spółki. W ocenie Sądu I instancji materiał dowodowy zebrany w sprawie nie udowodnił twierdzeń pozwanych jakoby poza pisemnym porozumieniem strony poczyniły ustalenia co do wysokości przydzielanych spółce limitów, od których to ustaleń zależało podpisanie porozumienia, gdyż nie zostały na tę okoliczność przedstawione żadne dowody. Poza tym Sąd Okręgowy wskazał na dokument pisemny w postaci porozumienia, którego ustalenia są wiążące dla stron, a porozumienie to nie zawiera żadnych ustaleń w sprawie limitów. Pozwani nie wyjaśnili dlaczego - skoro według ich twierdzeń były takie ustalenia - nie zostały one zawarte w porozumieniu. W związku z tym, w ocenie Sądu Okręgowego nie było skuteczne uchylenie się przez pozwanych od skutków złożonego w porozumieniu oświadczenia woli, ponieważ nie zostało udowodnione, iż pozwani zostali wprowadzeni w błąd.

W ocenie Sądu Okręgowego nie zasługiwały na uwzględnienie zarzuty pozwanych co do braku legitymacji powoda do dochodzenia roszczeń zgłoszonych w pozwie z uwagi na fakt, iż powód otrzymał od ubezpieczyciela dochodzoną pozwem należność. Powód tej okoliczności nie kwestionował w związku z tym Sąd Okręgowy wyjaśnił, iż wnioski dowodowe zmierzające do jej wykazania zostały oddalone, ponieważ jest to okoliczność bezsporna. Podobnie jak okoliczność zgłoszenia wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Sąd I instancji zaznaczył przy tym, iż powód w określonym przez Sąd terminie przedłożył umowę cesji dającą mu prawo do dochodzenia tej należności. Pozwany nie zakwestionował skutecznie tej umowy cesji.

W związku z tym, zdaniem Sądu I instancji powództwo zasługiwało na uwzględnienie, w szczególności, iż zdaniem tego Sądu ani wysokość dochodzonego roszczenia ani daty płatności poszczególnych należności nie były przez stronę pozwaną kwestionowane.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 k.p.c.

Apelację od wyroku złożyli pozwani, zaskarżając orzeczenie w całości, wnosząc o zmianę rozstrzygnięcia i oddalenie powództwa w całości, względnie uchylenie zaskarżonego wyroku i skierowanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd I instancji oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanych zwrotu kosztów postępowania za obie instancje.

Skarżący zarzucili rozstrzygnięciu:

1. błędne ustalenia stanu faktycznego poprzez bezpodstawne przyjęcie, że powódce przysługuje legitymacja czynna do występowania z roszczeniem przeciw pozwanym, na skutek nabycia przez powódkę na podstawie umowy cesji prawa do dochodzenia należności będącej przedmiotem sporu, gdy tymczasem wprost z powoływanej przez sąd umowy wynika, że w chwili wyrokowania (22.02.2012 r.) umowa jako zawarta na czas określony już wygasła i jako taka nie obowiązywała;
2. błędne ustalenia stanu faktycznego poprzez bezpodstawne przyjęcie, że na podstawie porozumienia z dnia 17.02.2011 r. powód uzyskał prawo dochodzenia roszczeń przeciw obydwu pozwanym, gdy tymczasem z porozumienia wprost wynika, że dotyczyło ono tylko pozwanej O. W.;

3. błędne ustalenie stanu faktycznego poprzez bezpodstawne przyjęcie, że zakład (...) S.A. zawarł skutecznie z powodem porozumienie z dnia 17.02.2011 r., pomimo, że brak daty złożenia podpisu przez powoda, w świetle § 3 umowy, wyklucza skuteczne zawarcie umowy, w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że powodowi przysługiwała legitymacja czynna w procesie;

4. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 828 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sprawie, w ten sposób, że Sąd Okręgowy przyjął, że na jego podstawie roszczenie przeciw pozwanym przeszło z mocy prawa na ubezpieczyciela (...) S.A. po zapłacie przezeń odszkodowania, zamiast uznać, że po zapłacie odszkodowania zobowiązanie poręczycieli wygasło tak wobec powoda, jak i wobec zakładu ubezpieczeń;

5. naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 828 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, tj. uznanie za wiążące porozumienie z dnia 17.02.2011 r. pomimo, że porozumienie to jest wprost sprzeczne z cyt. przepisem poprzez treść § 1, wykluczające stosowanie art. 828 § 1 k.c., który w tym zakresie jest przepisem bezwzględnie obowiązującym, a nadto paragraf ten należałoby uznać za bezskuteczny w stosunku do pozwanych wobec wcześniejszej wypłaty odszkodowania przez zakład ubezpieczeń (zatem spełnienie przesłanek z art. 828 § 1 k.c. i przejście z mocy prawa roszczenia zanim zawarto porozumienie z dnia 17.02.2011 r.). W konsekwencji niewłaściwie zastosowanego przepisu Sąd Okręgowy bezpodstawnie uznał, że powodowi przysługuje legitymacja czynna w procesie;

6. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 207 § 3 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie w sprawie pomimo wydania stosownego zobowiązania przez przewodniczącego i niezastosowania się powoda do zobowiązania, a następnie przeprowadzenia sprekludowanego dowodu z KRS zakładu ubezpieczeń przez Sąd, co miało istotny wpływ na wynik postępowania, doprowadziło bowiem do błędnych ustaleń stanu faktycznego sprawy i bezpodstawnego przyjęcia odpowiedzialności pozwanych;

7. naruszenie przepisów prawa procesowego tj. art. 233 k.p.c. w związku z art. 230 k.p.c. poprzez przekroczenie reguł swobodnej oceny dowodów, tj. bezpodstawnego przyjęcia, że pozwani nie uchylili się skutecznie od złożonych oświadczeń woli, pomimo jednoznacznych zeznań świadków i pozwanych w zakresie prowadzonych negocjacji i ustalenia warunku zawarcia porozumienia i złożenia oświadczenia o potrąceniu.

Strona powodowa wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna o ile zmierzała do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. uzasadnienie wyroku powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: ustalenie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, i przyczyn, dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej, oraz wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa. W przedmiotowej sprawie uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera w ogóle wyjaśnienia podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, co stoi w jaskrawej sprzeczności z treścią art. 328 § 2 k.p.c. Sąd Okręgowy popełnił uchybienie procesowe polegające na całkowitym zaniechaniu wyjaśnienia treści stosunku prawnego, z jakim mamy do czynienia w przedmiotowej sprawie, nie wniknął w podstawę merytoryczną dochodzonego roszczenia. Nie wskazał bowiem, na jakiej podstawie prawnej zasądził solidarnie od pozwanych dochodzoną pozewem kwotę należności głównej, nie wskazał także podstawy prawnej zasądzenia od pozwanych odsetek ustawowych od poszczególnych kwot.

Sąd Okręgowy nie odniósł się do istotnych zarzutów i argumentacji podnoszonej przez pozwanych w toku postępowania pierwszoinstancyjnego. Sąd Okręgowy uznając, iż powódka ma legitymację czynną w sprawie nie wyjaśnił z powołaniem się na stosowną prawną argumentację, dlaczego uznał, że nie ma znaczenia dla możliwości dochodzenia przez powódkę kwoty jak w pozwie fakt, iż otrzymała ona od ubezpieczyciela wypłatę odszkodowania w wysokości ponad 295 tys. zł w świetle treści art. 828 § 1 k.c. Nie została rozważona kwestia wyłączenia art. 828 k.c. nie w

umowie ubezpieczenia, ale w terminie późniejszym, już po wypłacie odszkodowania oraz kwestia ogłoszenia upadłości dłużnika i dokonania przez ubezpieczyciela we własnym imieniu zgłoszenia wierzytelności do masy upadłości dłużnika (...) sp. z o. o. z dnia 9 lutego 2010 r. (poprzednio (...) sp. z o. o.) i fakt, iż wierzytelności ta została uznana na liście wierzytelności. Nie zostało wyjaśnione czy ubezpieczyciel został w tym postępowaniu w jakikolwiek sposób zaspokojony.

Brak jest wyjaśnienia charakteru i skutków umowy cesji powierniczej. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wynika, czy Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na to, iż w § 4 ust. 2 umowy cesji powierniczej widnieje postanowienie, iż umowa zostaje zawarta na czas określony oraz że w § 5 tej umowy jest zapis, iż w przypadku otwarcia w stosunku do dłużnika postępowania upadłościowego, umowa ulega rozwiązaniu w terminie 7 dni od chwili powzięcia wiadomości o tym przez jedną ze stron, a wszelkie zmiany tej umowy wymagały formy pisemnej pod rygorem nieważności (§ 4 ust. 2).

Sąd I instancji nie dokonał gruntownej analizy umowy cesji powierniczej z 17.12.2009 r. (k. 153) zawartej przez powódkę z Ubezpieczycielem, w szczególności, iż została ona zawarta w tym samym dniu co wydane zostało postanowienie o ogłoszeniu upadłości dłużnika (...) sp. z o. o. (vide odpis postanowienia o ogłoszeniu upadłości k. 116), co może mieć znaczenie w świetle treści ww. § 5 tej umowy oraz nie dokonał analizy porozumienia zawartego przez powódkę z Ubezpieczycielem znajdującego się w aktach oznaczonego jako porozumienie z dnia 17 lutego 2011 r. (k. 159), gdy z treści § 3 tego porozumienia nie wynika kiedy zostało ono zawarte, że dotyczy ono wyłącznie pozwanej jako poręczyciela do kwoty 415.000 zł, że w ramach tego porozumienia powódka jako ubezpieczający zobowiązała się wnieść pozew w stosunku do pozwanej jedynie do kwoty 295.360,77 zł wraz z odsetkami i kosztami (§ 3 porozumienia), a nie ma w tym porozumieniu mowy o zobowiązaniu pozwanego. Nie wiadomo, na jakiej podstawie faktycznej i prawnej Sąd Okręgowy zasądził od pozwanych kwotę jak w zaskarżonym wyroku, w sytuacji gdy kwota dochodzona pozewem różni się na niekorzyść pozwanych od kwoty, o której mowa jest w umowie powierniczego przelewu z dnia 17 grudnia 2009 r., jaką powodowa spółka zawarła z ubezpieczycielem (w pozwie i wyroku wskazana jest kwota 328.178,65 zł wraz z ustawowymi odsetkami, gdy tymczasem przedmiotem cesji powierniczej, z której Sąd I instancji wywiódł legitymację czynną strony powodowej w niniejszym procesie widnieje kwota mniejsza tj. 286.837,05 zł i 8.523,72 zł, co daje łącznie 295.360,77 zł wraz z ustawowymi (§ 1 cesji).

Brak jest jakiegokolwiek odniesienia się do podnoszonej już w sprzeciwie pozwanej kwestii ograniczenia jej odpowiedzialności do kwoty 415.000 zł i możliwości egzekucji jedynie z nieruchomości opisanej w akcie notarialnym oraz wniosku pozwanej, złożonego z ostrożności procesowej opartego na treści art. 319 k.p.c., o zastrzeżenie w wyroku pozwanej prawa do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej odpowiedzialności. Nie zostały dokonane ustalenia i rozważania prawne, co do tego czy kwota dochodzona pozewem wraz z odsetkami na dzień wyrokowania nie przekroczyła tej kwoty, co należało rozważyć w świetle art. 319 k.p.c. w zw. z art. 837 k.p.c.

Brak jest także wyjaśnienia podstawy prawnej poglądu Sądu Okręgowego, iż pozwani nie uchylili się skutecznie od oświadczenia woli o poręczeniu za zobowiązania spółki (...) (aktualnie (...) sp. z o. o.) złożonego jak twierdzili pod wpływem błędu, wywołanego podstępem.

Należy podkreślić, iż Sąd Okręgowy dopuścił dowody z dokumentów wskazane w uzasadnieniu, jednakże z postanowienia dowodowego z dnia 20 lipca 2011 r. (protokół rozprawy k. 178) nie wynika wbrew dyspozycji przepisu art. 236 k.p.c., na jaką okoliczność te dowody zostały powołane. Ustalenia dokonane przez Sąd I instancji są także wybiórcze, niepełne.

W sumie zatem dokonane przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne i oceny prawne są nie tylko ustaleniami i ocenami dokonanymi bez odniesienia się do istotnych zarzutów pozwanych, ale częściowo nie mają one podstawy w zebranych w sprawie materiale dowodowym, a ze względu na niezrozumiałą ocenę prawa lub jej brak należy uznać, iż sfera motywacyjna uwzględnienia powództwa o zapłatę solidarnie od pozwanych kwoty 328.178,65 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dat wskazanych w zaskarżonym wyroku pozostaje częściowo nieujawniona, a częściowo ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej.

W świetle powyższego zdaniem Sądu Apelacyjnego w przedmiotowej sprawie mamy zatem do czynienia z nierozpoznaniem istoty sprawy, o jakim stanowi art. 386 § 4 k.p.c. (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97, z 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00, z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 11862/00, z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 65/01, z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/01, niepublikowane i z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999, Nr 4, poz. 83), ale także w istocie z potrzebą przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W tym stanie rzeczy zaskarżony wyrok należało uchylić, uznając, iż przedwczesne jest dokonywanie ocen w zakresie podnoszonych w apelacji zarzutów naruszenia prawa procesowego i materialnego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy dokona pełnej rekonstrukcji stanu faktycznego i jego subsumcji do miarodajnej normy prawa materialnego, odniesie się do wszystkich zarzutów podnoszonych przez pozwanych, pamiętając, iż dwie podstawy rozstrzygnięcia -faktyczna i prawna powinny być spójne, tworząc logiczną całość, że wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku nie może ograniczać się wyłącznie do jednozdaniowych stwierdzeń, lecz wymaga odwołania się do przepisów, które w kontekście danego zagadnienia są istotne, a oprócz tego, że powinno obejmować także wyjaśnienie przyjętego przez sąd sposobu ich wykładni i zastosowania prawa umożliwiającego ocenę, czy w rozumowaniu tym nie popełniono błędów.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do treści art. 108 § 2 k.p.c.